

SLOVO VYDAVATELE

Tak konečně máme novou legislativu týkající se vyhrazených elektrických zařízení a odborné způsobilosti k výkonu činnosti na elektrických zařízeních a na odbornou způsobilost v elektrotechnice.

Soubor nových legislativních předpisů uvozuje zákon č. 250/2021 Sb., *o bezpečnosti práce v souvislosti s provozem vyhrazených technických zařízení a o změně souvisejících zákonů* a navazuje soubor prováděcích nařízení vlády č. 190/2022 Sb., *o vyhrazených technických elektrických zařízeních a požadavcích na zajištění jejich bezpečnosti* a č. 194/2022 Sb., *o požadavcích na způsobilost k výkonu činnosti na elektrických zařízeních a na odbornou způsobilost v elektrotechnice*, které doplňuje nařízení vlády č. 60/2022 Sb., *o sazbách poplatků za odbornou činnost pověřené organizace*.

Pokud jde o vyhrazená elektrická zařízení, tak obsah nového prováděcího nařízení vlády č. 190/2022 Sb. se od původní vyhlášky č. 73/2010 Sb. (kterou nahrazuje) liší nejen množstvím textu v základní části (bez příloh), ale také svým rozsahem, a to zejména z hlediska požadavků na bezpečný provoz a na provozní dokumentaci, ale také v oblasti požadavků na odbornou způsobilost právnických a podnikajících fyzických osob. Oproti vyhlášce č. 73/2010 Sb. obsahuje toto nařízení vlády poměrně hodně pojmů, které doposud v legislativních předpisech nebyly a byly většinou řešeny v technických normách, např. v ČSN EN 50110-1 ed. 3 *Obsluha a práce na elektrických zařízeních – Část 1: Obecné požadavky* – viz kapitola 3.2.

Nařízení vlády č. 190/2022 Sb. společně se zákonem č. 250/2021 Sb. celou problematiku vyhrazených elektrických zařízení precizuje, upřesňuje zařazení vyhrazených elektrických zařízení do tříd, upřesňuje povinnosti jednotlivých subjektů, které se podílejí na jejich zřízení, příp. rekonstrukcích i na jejich provozování, zejména z pohledu provozní péče o ně. V této souvislosti je důležité rozdělení elektrických zařízení na vyhrazená a na ta, která vyhrazenými nejsou.

V uvedených legislativních předpisech týkajících se vyhrazených elektrických zařízení je celá řada ustanovení, která nahrazují nebo upřesňují ustanovení uvedená ve zrušené vyhlášce č. 73/2010 Sb., převážnou část však tvoří ustanovení zcela nová.

Podstatné v oblasti odborné způsobilosti v elektrotechnice, kterou upravuje zákon č. 250/2021 Sb. spolu s prováděcím nařízením vlády č. 194/2022 Sb. je oproti vyhlášce č. 50/1978 Sb. snížení počtu stupňů odborné způsobilosti, stanovení podmínek, za kterých je přípustná profesní kvalifikace podle zákona č. 179/2006 Sb. jako náhrada odborného elektrotechnického vzdělání a nové požadavky na zkušební komise. Také jsou stanoveny podmínky, za kterých mohou osoby s jednotlivými stupni odborné způsobilosti vykonávat, případně řídit činnosti na vyhrazených elektrických zařízeních.

Stručně řečeno, nová legislativa nově stanoví procesní a institucionální pravidla, přičemž však podstata odborné způsobilosti zůstává stejná.

Pokud se podíváme na kapitolu 4.8.3, kde je uvedeno, co je předmětem zkoušek odborné způsobilosti osob znalých – elektrotechniků a vedoucích elektrotechniků, tak zjistíme, že oproti vyhlášce č. 50/1978 Sb. (§ 14) tam nejsou podstatné změny. Totéž můžeme říci o ješ-

tě starší vyhlášce č. 95/1961 Sb., § 24. V každém z uvedených legislativních předpisů je sice předmět zkoušek formulován jinak, nicméně, dle mého názoru, podstata odborné způsobilosti zůstává stejná.

Co to vlastně ta odborná způsobilost osob je?

Samotnou podstatou odborné způsobilosti vždy bylo, je, a lze předpokládat, že i v budoucnu bez ohledu na to, který právní předpis tuto oblast upravoval, upravuje nebo upravovat bude, ověřit objektivně a nezávisle, zda je elektrotechnik schopen provádět svoji odbornou činnost na elektrických zařízeních tak, aby vzhledem k rizikům (která je schopen vyhodnotit) byla tato zařízení bezpečná z hlediska úrazu elektrickým proudem i účinků atmosférické elektřiny a přepětí. Dále zda je schopen dodržovat zásady bezpečnosti práce a také zda je schopen poskytnout první pomoc při úrazu elektrickou energií.

Lze to také formulovat tak, že odborně způsobilý pracovník na základě svých teoretických znalostí, praktických zkušeností a znalostí příslušných legislativních předpisů a technických norem musí být schopen:

- vyhodnotit rizika a vyvarovat se nebezpečí, která může elektřina způsobit,
- dodržovat při své činnosti zásady bezpečné práce, kterou neohrozí sám sebe, další osoby ani majetek,
- zajistit ochranu elektrických zařízení, která zřizuje, rekonstruuje, opravuje a udržuje, před účinky atmosférické a statické elektřiny a přepětím,
- poskytnout první pomoc při úrazu elektrickou energií,
- zajistit, aby zařízení, která zřizuje, rekonstruuje, opravuje a udržuje byla provedena tak, aby byla zajištěna ochrana před úrazem elektrickým proudem, a to jak u zařízení v bezporuchovém stavu, tak v případě, kdy na zařízení došlo k poruše.

Z toho vyplývá zaměření zkoušek i případného školení na:

- legislativní předpisy týkající se elektrických zařízení,
- bezpečnost při práci na elektrických zařízeních,
- ochranu před úrazem elektrickým proudem a elektrickou energií,
- první pomoc při úrazu elektrickou energií,
- ochranu před bleskem a přepětím,
- všeobecné požadavky na provedení elektrických zařízení.

Je však zřejmé, že obsah jak školení, tak i zkoušek musí vždy odpovídat aktuálnímu stavu legislativních předpisů i technických norem týkajících se předmětné oblasti.

Tyto závěry jsou výsledkem mé více než 55leté odborné praxe, kdy jsem postupně absolvoval zkoušky odborné způsobilosti podle vyhlášky č. 95/1961 Sb. i podle vyhlášky č. 50/1978 Sb.

Doporučuji všem elektrotechnikům velmi pozorně přečíst tuto příručku, podrobně se seznámit se všemi ustanoveními nových legislativních předpisů, ale i legislativních předpisů, které zákon č. 250/2021 Sb. mění.

Jan Lojkásek

2. NOVÁ LEGISLATIVA

2.1 Legislativní proces tvorby nové legislativy

Proces tvorby nové legislativy započal v roce 2014 a byl ukončen 1. 7. 2022, kdy tato legislativa nabyla účinnost. Osm let trvající proces se může zdát jako poměrně dlouhý, nicméně málokdo si uvědomuje, kolik jednotlivých kroků v průběhu přípravy musí být učiněno.

K jednotlivým legislativním krokům:

Vše začíná tzv. legislativním záměrem, následně jsou vytvořeny pracovní skupiny, jež začnou zpracovávat jednotlivé části, které se posléze upravují do paragrafového znění. Tato část procesu byla ovlivněna i tím, že v počátcích tvorby byl zájem vytvořit tzv. střežový zákon, který by upravoval veškerá vyhrazená technická zařízení bez ohledu na to, pod které ministerstvo správa těchto zařízení spadá, a to s výjimkou pouze těch zařízení, která jsou specifická pro nějakou konkrétní oblast, např. specifická drážní zařízení, specifická báňská zařízení atp. Zájemem tak bylo vytvořit jednotný zákon platný pro všechny sektory v ČR. Tato snaha zabrala poměrně dost času. Bohužel nebyla úspěšná. Nová legislativa tak byla tvořena pouze v rámci působnosti MPSV a jeho kontrolního orgánu – Státního úřadu inspekce práce.

Ve chvíli, kdy odborné pracovní skupiny připravily paragrafový návrh jak zákona (nyní zákon č. 250/2021 Sb., *o bezpečnosti práce v souvislosti s provozem vyhrazených technických zařízení*), tak nařízení vlády, byl návrh nového zákona postoupen do vnitřního připomínkového řízení MPSV. V rámci tohoto řízení se k předloženému návrhu vyjadřují jednotlivé útvary MPSV, obzvláště legislativní odbor. Poté, co jsou shromážděny veškeré připomínky, musí proběhnout jejich vypořádání – připomínky mohou být buď aplikovány do připravované legislativy nebo odmítnuty. V případě odmítnutí musí předkladatel zdůvodnit, proč byla připomínka odmítnuta.

Po vypořádání vnitřního připomínkového řízení nastupuje vnější připomínkové řízení, kdy je návrh postoupen k připomínkování všem ministerstvům, vládě, odborovým organizacím, zástupcům podnikatelů atp. Celkem se tak k zákonu vyjadřovalo více než 20 subjektů. Připomínek se sešlo velké množství, od věcných připomínek až po připomínky notně absurdní.

Po vypořádání připomínek z vnějšího připomínkového řízení byl návrh zákona postoupen k projednání Legislativní radě vlády. Zde nastal ovšem velký problém. Legislativní rada vlády posuzuje předloženou legislativu z hlediska legislativních pravidel a souladu s dalšími právními předpisy a tento pohled nemusí být vždy totožný s odborným pohledem na daný zákon. V rámci projednání v Legislativní radě vlády došlo k vypuštění z hlediska legislativců pár zbytečných slov a přeformulování některých ustanovení, což ovšem ve výsledku znamenalo obrovský zásah do odborného obsahu legislativy. Asi nejvíce se to projevilo právě v § 19 zákona, který pojednává o odborné způsobilosti v elektrotechnice. Do Poslanecké sněmovny tak odešel návrh zákona, který v § 19 mimo jiné stanovoval, že všechny osoby odborně způsobilé musí mít odborné elektrotechnické vzdělání a praxi. Tedy i osoby poučené. Je zřejmé, že kdyby takovéto znění zákona vstoupilo v platnost, znamenalo by to obrovský problém pro český průmysl, kde by ze dne na den chybělo zhruba půl milionu odborně způsobilých pracovníků. Nastal tak tedy závod s časem, kdy jsme

museli oslovit zpravodajku zákona v Poslanecké sněmovně, vysvětlit jí, že je sice žádoucí, aby návrh zákona prošel prvním čtením v Poslanecké sněmovně, nicméně, že je nezbytné v rámci projednání ve výborech připravit komplexní pozměňovací návrh pro druhé čtení. Díky spolupráci Státního úřadu inspekce práce a Hospodářské komory České republiky se podařilo takový pozměňovací návrh nejen připravit, ale i prezentovat a zdůvodnit řadě poslanců z Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny, ale i dalším poslancům. Díky tomuto úsilí se nakonec podařilo pozměňovací návrh i celý zákon schválit jak v Hospodářském výboru poslanecké sněmovny, tak i na plénu druhého i třetího čtení. Návrh zákona doputoval do Sněmovny začátkem roku 2020, nicméně do jeho schvalování zásadním způsobem zasáhl Covid. Zákon téměř rok a půl čekal na finální projednání ve druhém čtení a třetího čtení se dočkal jen díky tomu, že byl zařazen na mimořádnou schůzi Poslanecké sněmovny spolu s dalšími legislativními předpisy, které připravilo Ministerstvo práce a sociálních věcí především v souvislosti s pandemií Covid-19. Zákon se tak podařilo schválit takzvaně za 5 minut 12, protože k jeho schválení došlo v květnu 2021, přičemž již v září byly volby do Poslanecké sněmovny. Pokud by zákon nebyl do voleb projednán a schválen ve všech třech čteních v Poslanecké sněmovně, celý legislativní proces by se vrátil na začátek a byla by velká otázka, zda by se v legislativním procesu po volbách vůbec pokračovalo.

Po schválení zákona v Poslanecké sněmovně byl zákon postoupen do Senátu, kde jsme opět jednali se zpravodajem zákona, stejně jako s mnohými senátory tak, abychom zajistili maximální možnou podporu, a tudíž i jeho schválení. Zákon byl schválen a v červnu 2021 vyšel ve Sbírce zákonů, čímž se stal platným zákonem České republiky, nicméně jeho účinnost vzhledem k nutnosti dokončení a schválení odborných prováděcích předpisů (nařízení vlády) byla stanovena (posunuta) až od 1. 7. 2022.

Již v průběhu června 2021 byla obnovena práce odborných skupin na jednotlivých prováděcích nařízeních vlády. Tato činnost byla ukončena v první polovině července 2021, kdy byly návrhy předány MPSV k finálnímu legislativnímu dokončení. Ze strany MPSV byl kladen velký důraz na to, aby byly dokončeny návrhy co nejdříve, aby je mohla ještě projednat a schválit tehdy úřadující vláda. Byť odborné pracovní skupiny udělaly skutečně maximum pro to, aby odborné návrhy byly dokončeny v co nejkratší době, tak všechna nařízení se bohužel na MPSV „zasekla“, a i když tehdy úřadující vláda pracovala až do poloviny prosince, tak schválení nařízení vlády nakonec bylo až na nové koaliční vládě. Věci se na MPSV bohužel daly do pohybu až na přelomu ledna a února 2022, kdy už zbývalo pouze 5 měsíců do účinnosti nového zákona, a ještě stále bylo nutné projednat nová prováděcí nařízení vlády ve vnitřním připomínkovém řízení, vnějším připomínkovém řízení, v legislativní radě vlády a následně ve vládě samotné. Nakonec se to skutečně podařilo.

V červnu 2022 po bouřlivém projednání ve vnějším připomínkovém řízení a legislativní radě vlády schválila nové předpisy vláda a dne 30. 6. 2022 vyšlo všech pět odborných nařízení vlády ve Sbírce zákonů. Nařízení vlády tak vyšla a byla zveřejněna v konečné podobě „celý“ jeden den před jejich účinností. Provozovatelům VTZ tak nezbyl žádný čas na přípravu, stejně tak neměli čas na přípravu ani revizní technici, pro které je tato nová legislativa rovněž zcela zásadní.

2.2 Hierarchie legislativních předpisů ČR

Než se budeme zabývat novými legislativními předpisy, je nutné si uvést pár slov k české legislativě. Ta má poměrně jasná pravidla, řád, ale hlavně hierarchii, kdy některé předpisy jsou nadřazené jiným.

Hierarchie českých právních předpisů je následující:

- Ústava + Základní listina práv a svobod,
- Ústavní zákony,
- zákony,
- nařízení vlády,
- vyhlášky ministerstev,
- technické normy („nezávazné“, pokud zákon nestanovil jinak).

Výše uvedený přehled je nesmírně důležitý z hlediska správného pochopení nejen nových legislativních předpisů týkajících se vyhrazených elektrických zařízení, ale legislativy obecně. Doposud totiž byli elektrotechnici zvyklí, že když řešili např. odbornou způsobilost v elektrotechnice, vzali k ruce vyhlášku č. 50/1978 Sb. v platném znění a tam našli vše na jednom místě. S novou legislativou již toto není možné, protože **podle platných legislativních pravidel platí, že povinnost je možné podnikateli, či občanovi uložit výhradně jen zákonem a zákon rovněž musí jasně stanovit rozsah zmocnění pro jednotlivá nařízení vlády a vyhlášky**. Vyhláška ani nařízení vlády tak nemůže upravovat nic, k čemu nebyla nadřazeným zákonem zmocněna. Při studiu nové legislativy je tak vždy nutné začít zákonem, respektive částmi zákona, které ošetřují konkrétní oblast a až následně příslušným nařízením vlády. **V dalších kapitolách této publikace bude vždy uvedeno, které části zákona a kterého nařízení vlády se příslušná kapitola týká.**

Stejně tak je důležitá hierarchie legislativních předpisů ve vztahu k technickým normám. Mějte prosím vždy na paměti, že **zákon je více než nařízení vlády a nařízení vlády je více než technická norma**. Nová legislativa velmi často upravuje i oblasti, které původně byly upraveny jen v technických normách. Byť ve většině případů je definice nebo povinnost stanovená v nové legislativě stejná nebo velmi podobná jako v platných normách, přesto se mohou najít odlišnosti, které se s postupem času mohou zvětšovat a je vždy nutné mít na paměti, že **zákon, případně nařízení vlády má vyšší právní sílu než technická norma**. Je tedy nutné v případě rozporu dodržet zákon a nařízení vlády.

2.3 Proč jsou právními předpisy stanovené požadavky na vyhrazená technická zařízení, na to, co musí splňovat osoby oprávněné k činnostem na vyhrazených technických zařízeních, proč existují instituce pro bezpečnost vyhrazených technických zařízení

Ne všechna technická zařízení jsou si z hlediska nebezpečí plynoucích z jejich provozování rovna. Většinou máme tu zkušenost, že technická zařízení, s kterými běžně zacházíme, jsou z hlediska bezpečnosti při jejich provozování naprosto nevinná. To, že technické zařízení, které je výrobkem, musí být bezpečné a že za jeho bezpečnost kromě výrobce odpovídají další instituce ostatně stanoví zákon č. 102/2001 Sb., *o obecné bezpečnosti výrobků*. Existují ovšem technická zařízení, na která je nutné dávat pozor, aby při jejich provozování, práci na nich atd. neublížila nám, našim spolupracovníkům ani jiným osobám nebo vůbec svému okolí. Ne každé zařízení, byť je i uživatelsky vhodně konstruované, také smí obsluhovat a smí na něm, nebo s ním pracovat, natož pak je kontrolovat, zkoušet, revidovat kdokoli. Osoba, která příslušné úkony na takovém zařízení, s tímto zařízením atd. provádí, musí vědět, jak při provádění takových úkonů postupovat. Záleží na odborné, resp. profesní kvalifikaci takové osoby. Aby taková zařízení mohla být bez problémů obsluhována a provozována, aby na nich mohly být prováděny různé práce, aby taková zařízení mohla být řádným způsobem revidována, jsou pro ně, pro jejich obsluhu, práci na nich, jejich revidování atd. stanovené příslušné požadavky vyplývající z právních předpisů (podrobněji viz kapitola 2.4). Taková zařízení se nazývají vyhrazenými technickým zařízením, a osobami, které tato zařízení obsluhují nebo pracují na nich jsou osoby s odpovídající odbornou způsobilostí.

Přesněji řečeno:

Vyhrazeným technickým zařízením se rozumí tlakové, zdvihací, elektrické nebo plynové zařízení, které při provozu svým charakterem nebo akumulovanou energií, v důsledku nesprávného použití, výskytem provozních rizik vyvolávajících nebezpečné situace nebo nedodržením podmínek bezpečného provozu **představuje závažné riziko** ohrožení života, zdraví a bezpečnosti fyzických osob – § 2 odst. a) zákona č. 250/2021 Sb.

Montáž, opravy, revize a zkoušky vyhrazených technických zařízení a plnění nádob plyny jsou oprávněny vykonávat pouze odborně způsobilé právnické osoby a podnikající fyzické osoby. Právnická osoba může vykonávat tuto činnost, zabezpečí-li její výkon odborně způsobilá fyzická osoba pro danou činnost (to platí obdobně i pro podnikající fyzickou osobu, která sama nesplňuje požadavky na odbornou způsobilost – § 7 odst. 1) zákona č. 250/2021 Sb.).

Odborně způsobilou fyzickou osobou oprávněnou provádět revize vyhrazených technických zařízení se rozumí revizní technik – § 2 odst. a) zákona č. 250/2021 Sb.

Tím je dána podstata systému zajišťování bezpečnosti při používání, obsluze a provozu vyhrazených technických zařízení a při práci a dalších činnostech na nich.

K tomu, aby tento systém fungoval, jsou stanoveny odpovídající mechanismy a příslušné instituce s odpovídajícími pravomocemi.

To, že různé činnosti na vyhrazených technických zařízeních budou vykonávat pouze výše uvedené osoby (odborně způsobilé právnické osoby a podnikající fyzické osoby, revizní technici), **je zajišťováno výkonem státní správy v oblasti bezpečnosti provozu vyhrazených technických zařízení.** Tu vykonává **Ministerstvo práce a sociálních věcí** (dále jen „ministerstvo“ nebo zkráceně MPSV), **Státní úřad inspekce práce** (zkráceně SÚIP) a **oblastní inspektoráty práce** (zkráceně OIP). **Působnost** pověřené organizace při výkonu činnosti v oblasti bezpečnosti provozu vyhrazených technických zařízení, kterou je v současné době **Technická inspekce České republiky** (zkráceně TICR) je stanovena v § 6 odst. 1 zákona č. 250/2021 Sb. – viz kapitola 3.4.1.

2.4 Legislativní předpisy účinné od 1. 7. 2022

Dne 30. 6. 2021 vyšel ve Sbírce zákonů v částce 106 zákon č. 250/2021 Sb., *o bezpečnosti práce v souvislosti s provozem vyhrazených technických zařízení a o změně souvisejících zákonů*. Tento zákon stanovuje:

- **požadavky na bezpečnost provozu vyhrazených technických zařízení** a ochranu zdraví při práci po celou dobu používání vyhrazených technických zařízení,
- v případě určených druhů již provozovaných vyhrazených technických zařízení stanoví i požadavky na jejich montáž a uvádění do provozu,
- **výkon státní správy** na úseku bezpečnosti provozu vyhrazených technických zařízení,
- **práva a povinnosti osob**, které u vyhrazených technických zařízení provádějí jejich obsluhu, montáž, údržbu, kontrolu, revize, opravy, plnění nádob plyny nebo je provozují,
- **předpoklady a způsob ověřování odborné způsobilosti osob k činnostem na vyhrazených technických zařízeních** a
- **předpoklady a způsob ověřování odborné způsobilosti k výkonu činností osob vykonávajících obsluhu a práci na elektrických zařízeních** bez napětí, v blízkosti elektrických zařízení pod napětím a na elektrických zařízeních pod napětím.

Zákon se naopak nevztahuje na:

- posuzování shody výrobků před jejich uvedením na trh nebo do provozu, u nichž jsou požadavky na jejich ověření stanoveny jiným právním předpisem (zákonem č. 22/1997 Sb. v platném znění a zákonem č. 90/2016 Sb. v platném znění),
- činnost, pracoviště a technická zařízení podléhající dozoru orgánu veřejné správy podle jiných právních předpisů (například pod dozorem drážního či báňského úřadu atd.).

Jak je výše uvedeno, zákon vyšel ve Sbírce zákonů již v roce 2021, ale jeho účinnost, tedy termín, od kterého se jím podnikatelé musí řídit, byl stanoven od 1. 7. 2022. Kromě samotného zákona vstoupily od 1. 7. 2022 v účinnost i jeho prováděcí předpisy:

- **nařízení vlády č. 190/2022 Sb., o vyhrazených technických elektrických zařízeních a požadavcích na zajištění jejich bezpečnosti,**
- **nařízení vlády č. 191/2022 Sb., o vyhrazených technických plynových zařízeních a požadavcích na zajištění jejich bezpečnosti,**